

مؤلف مقتل «وقعة الطف»: نمی‌دانیم چرا «روضه» این‌قدر مشهور شد / مقتل نویسی؛ ماحصل ۵۷ مصاحبه

استاد تاریخ اسلام حوزه و صاحب مقتل «وقعة الطف» با بیان اینکه اخباری که از کربلا به ما رسیده، ماحصل ۵۷ مصاحبه با حاضران ماجراست، «روضه» را مقتلی کم‌اعتبار برشمرد و گفت: نمی‌دانیم چرا این کتاب این‌قدر مشهور شده است.

استاد تاریخ اسلام حوزه و صاحب مقتل «وقعة الطف» با بیان اینکه اخباری که از کربلا به ما رسیده، ماحصل ۵۷ مصاحبه با حاضران ماجراست، «روضه» را مقتلی کم‌اعتبار برشمرد و گفت: نمی‌دانیم چرا این کتاب این‌قدر مشهور شده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدهادی یوسفی غروی، در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) ضمن تبیین چگونگی و آغاز مقتل نویسی، اظهار کرد: اولین فردی که در تاریخ اسلام شروع به مقتل نویسی کرده و حوادث کربلا را از ابتدای هلاکت معاویه و خلافت یزید و مطالبه بیعت از امام حسین(ع) تا شهادت را گزارش کرده است، «ابومخنف» است که مقتل او ماحصل 57 مصاحبه با شاهدان و حاضران در صحنه کربلاست.

یوسفی غروی گفت: ابی مخنف متوفای 157 هجری قمری است و مظنه ولادتش به سال 80 می‌رسد، یعنی 20 سال پس از وقعه کربلا، اما وی در کوفه حضور داشت و بسیاری از کسانی که در ماجرای کربلا حضور داشتند، در این زمان در این شهر زندگی می‌کردند و برخی از آنان از پشیمانان و کوتاهی‌کنندگان در حمایت از امام حسین(ع) بودند و حتی مجدداً علیه بنی امیه قیام کردند و یا یار مختار ثقفی شدند.

وی افزود: این عامل سبب شده بود تا اشتیاق زیادی در میان مردم کوفه به شنیدن و ثبت وقایع کربلا ایجاد شود و ابی مخنف نیز این اشتیاق را درک کرده بود، لذا تصمیم به جمع‌آوری ماجراهای کربلا از طریق مصاحبه به کسانی که در این صحنه‌ها حضور داشتند، گرفت، به خصوص از عضدی‌ها که یمنی بودند گزارش تهیه کرد و مجموعه اخبار وی ماحصل 57 مصاحبه با این افراد است.

وی اظهار کرد: متون این مصاحبه‌ها یکی نیست و حال‌ها و حوصله‌ها و گوشه‌هایی در برخی مصاحبه‌ها وجود دارد که در دیگری نیست، لذا مخنف مشترکات و غیر آنها را دسته بندی کرده است و مقتل امام حسین(ع) شکل گرفته و به همین نام «مقتل ابومخنف» مشهور است.

یوسفی غروی ادامه داد: شخصی به نام کلبی این کتاب را از وی دریافت و اضافاتی نیز بر آن نوشته که تا 300 هجری نیز در دسترس بوده و محمدبن جریر طبری در قرن چهارم در کتاب «تاریخ الامم و الرسل و الملوك» مطالب این دو کتاب را نقل کرده است و جامع‌ترین جایی است که حوادث واقعه عاشورا در آن بیان شده است.

این محقق و پژوهشگر تاریخ اسلام عنوان کرد: بعد از طبری در سال 400 هجری، شیخ مفید نیز با حذف اسناد، مطالبی را از آنان همچنین مقتل مدائنی آورده است و احتمالاً به دلیل وجود اسناد روایات در کتاب طبری از تکرار آن‌ها خودداری کرده است.

وی ادامه داد: وقتی اخبار نقل شده در کتاب مفید را با طبری تطبیق می‌دهیم، می‌بینیم عمدتاً منطبق است و در جایی که منطبق نیست، از کلبی آورده است و لذا عمده مطلب را از کتاب کلبی نقل کرده و در جایی که مطالب منطبق نیست، از مدائنی بیان کرده است.

روایت تاریخ کربلا منحصر در تاریخ طبری است

وی با بیان اینکه اگر طبری نبود، ما اخبار کربلا را نداشتیم و اسناد آن منحصر در وی است، به اعتبار مقتل ابی مخنف که طبری نیز به آن استناد کرده پرداخت و تصریح کرد: در رجال نجاشی که از کتب رجالی چهارگانه شیعه است، وی به عنوان فردی بزرگمرد از گزارشگران تاریخ معرفی و فردی مورد اعتماد شناخته شده است و لذا مسلمان قابل اعتمادی بوده اگر چه وی شیعه نبوده، اما به محبت به خاندان پیامبر(ص) شناخته می‌شود.

وی با بیان اینکه 57 شخصی که با آنان مصاحبه شده، دارای یک اعتبار شخصیتی نیستند، بیان کرد: گاهی مطلبی با یک واسطه از امام زین‌العابدین(ع) عنوان شده و واسطه نیز فردی به اسم عبدالله بن شریک عامری است که عادل امامی بوده است

و از اعتبار زیادی برخوردار است و برخی مطالب نیز منسوب به راویانی است که اعتبار کمتری دارند.

یوسفی غروی گفت: جمع‌آوری روایات چون مربوط به دوره بعد از کربلاست و بسیاری از افراد توبه کرده بودند و حتی خود یزید نیز نعل وارونه می‌زد و خود را تبرئه می‌کرد، فرض بر این نمی‌شود که ادعای دشمنان امام(ع) است مثلاً «حمید بن مسلم ازدی» جزء لشکر چهار هزار نفری رجاله‌های شمر بود که بعد از کربلا توبه کرد و جزء توابعین باقی ماند و به مختار پیوست و بعد از او هم مدتی زنده ماند و اخباری از وی نقل شده است.

استاد تاریخ اسلام حوزه علمیه درباره تشیع ابی مخنف نیز تصریح کرد: گفته می‌شود کلبی و مخنف شیعه بوده‌اند که صحیح‌تر آن است که پدر این کلبی که از آن سخن رفت شیعه بوده و ابی مخنف نیز تشیع عام داشته یعنی محب اهل بیت(ع) بوده است اما معتقد به امامت و علم امام معصوم نبوده است.

غلط‌های فاحش در مقتل ساختگی ابی مخنف

وی افزود: روند مقتل‌نویسی براساس سند اولیه ادامه یافت اما نکته جالب توجه در قرن هشت هجری است که دولت سادات حسنی در جنوب ایران تشکیل شد و این دولت مقتلی را به نام «ابی مخنف» در ایران درست کردند که تا این اواخر نیز در قم و نجف چاپ می‌شده است که براساس تحقیق تاریخی و مستندی که بنده کردم 20 نکته غلط فاحش به لحاظ تاریخی دارد که آن را در مقدمه تحقیق مقتل صحیح ابی مخنف با عنوان «وقعة الطف لابی مخنف» آن را آورده‌ام و به انگلیسی و استانبولی و همچنین ترکی ترکمانی نیز ترجمه شده است.

این محقق مقتل‌نویسی با بیان اینکه این مقتل را در برابر آن مقتل محرف در دولت سادات حسنی نوشته است، اظهار کرد: بعد از مقتل شیخ مفید، سیدبن طاووس در قرن 7 هجری لهوف را نوشت که اولین مقتل مستقل علمای شیعه است، اما به لحاظ اعتبار دومین مقتل محسوب می‌شود و متأسفانه این اثر ناظر به کتاب شیخ مفید نبوده و علت آن را نمی‌دانیم و در عوض بر مقتل خوارزمی تکیه کرده است و چون ابن طاووس این مقتل را سن 20 سالگی نوشته است و از طرفی اعتماد چندانی بر مقتل خوارزمی نمی‌توان کرد از اعتبار کمتری نسبت به ابی مخنف برخوردار است.

شهرت لهوف در عین اعتبار بیشتر مقتل مفید

یوسفی غروی با بیان اینکه مقتل مفید با وجود اعتبار بیشتر اشتها لحواف را پیدا نکرد، گفت: علامه مجلسی نیز در بحار به بیان حوادث عاشورا پرداخته و مقتلی گردآورده است ولی اخبارش یکدست نیست و نظر دقیقی به طبری و ارشاد مفید نداشته است و نقلیات آن آمیخته به مطالب غیرقوی است ولی در میان منبریه‌ها و علما انتشار و اشتها داشته تا زمان قاجار که «روضه» مطرح شد.

نمی‌دانیم چرا «روضه» این قدر مشهور شد

یوسفی غروی همچنین به «روضه الشهداء» اشاره کرد و گفت: این کتاب در دوره صفویه تهیه شد، زیرا در این دوره کتابی با نثر ادیبانه درباره وقایع کربلا نبود و از طرفی نیاز به منبعی برای عزاداری حس می‌شد روضه الشهداء منتشر شد که در آن روایاتی بیان شده که چندان اعتباری ندارد. البته «روضه الواعظین» نیشابوری نیز منتشر شد که اعتبار قوی ندارد و انتشار چندانی هم نیافت.

وی افزود: در دوره قاجاریه برخی منبری‌ها مطالب ضعیفی را نقل می‌کردند و در مناطق سنی‌نشین موجب اعتراض برخی علمای سنی شد، لذا قاجار در این باره به فکر افتاد و کتابی را به عربی و فارسی انتشار دادند با نام «القمقام» که مقتل تحقیقی از 70 کتاب است.

استاد حوزه علمیه ادامه داد: این روند ادامه یافت تا اینکه 60 سال قبل محدث قمی «نفس المهموم» را نوشت و همزمان در نجف نیز عبدالرزاق مقتی گردآورد که در آن به شبهات قیام نیز پاسخ داده است و اخبار نسبتاً معتبر نقل شده است.

اعتبار مقاتل معاصر

وی تأکید کرد: آنچه بر روی منبرهای امروزی بیان می‌شود اگر از محدوده این چند کتاب یعنی نفس المهموم، کتاب عبدالرزاق و آخرین مقتل تحقیقی یعنی «وقعة الطف» خارج نشود، از اعتبار برخوردار است.

